

Η ΟΔΥΣΣΕΙΑ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ

Μέσο: ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ_ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ ΣΑΒΒΑΤΟΥ

Ημ. Έκδοσης: . . . 3/11/2012 Ημ. Αποδελτίωσης: . . 3/11/2012

Σελίδα: 4

ΣΕΛΙΔΟΔΕΙΚΤΕΣ

ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΜΑΓΚΛΙΝΗ

Η οδύσσεια του χρόνου

David S. Landes,
«Γρανάζια του χρόνου».
Μτφρ. Λύο Καλοβερνάς,
Μορφωτικό Ίδρυμα
Εθνικής Τραπέζης.

Στους περισσότερους από εμάς, το ρολόι χειρός, η ώρα που συμβουλευόμαστε από το κινητό ή την αθόνη του υπολογιστή είναι κάτι αυτονόητο, δεδομένο. Η υποκειμενική μα συμφωνημένη αίσθηση του χρόνου που ο καθένας κουβαλάει πάνω του, βάσει της οποίας οι άνθρωποι συναντιούνται για να δουν κάποιον αγαπημένο, για να κλείσουν συμφωνίες, για να διασκεδάσουν, να οργανώσουν κάποιον πολιτικό, κοινωνικό αγώνα. «Ραπτεβού στις δώδεκα το μεσημέρι», λοιπόν. Κοιτώντας τον «προσωπικό χρόνο» που έχουμε πάνω μας, κυριολεκτικά στο σώμα μας, εσωτερικεύουμε τον χρόνο, δεν ανατρέχουμε σε εξωγενείς παράγοντες: βρισκόμαστε πολύ μακριά από τον χρόνο που όριζε η φύση για εμάς («όταν ανέβει ο ήλιος», «κατά το απογευματάκι» κτλ., που συνήθιζαν οι πιο αρχαϊκές, αγροτικές κατά βάση κοινωνίες) και αυτό είναι μία από τις πολλές κατακτήσεις του δυτικού πολιτισμού - με τα θετικά και τα αρνητικά της φυσικά (όλα συν-πλην είναι, πάντοτε).

Αυτή ακριβώς την εμβληματική για τη ζωή μας σύμβαση (η έννοια έχει εδώ βαρύνουσα σημασία: απέχουμε πολύ από κάθε έννοια χρόνου που εισήγαγαν οι αστρονομικοί και οι κοσμολόγοι από τον εικοστό αιώνα και εντεύθεν) και τους τρόπους με τους οποίους σφραγίζει την κουλτούρα, διερευνά ο Ντέιβιντ Λάντες (γ. 1924), ομότιμος καθηγητής ιστορίας και οικονομίας στο Πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ, στο βιβλίο του «Στα γρανάζια του χρόνου», που κυκλοφόρησε πολύ πρόσφατα από το Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης. Ο υπότιτλος του βιβλίου, «Τα ρολόγια και η δημιουργία του σύγχρονου κόσμου», είναι ενδεικτικός όσον αναφέραμε παραπάνω πολύ σχηματικά. Ο συγγραφέας δηλώνει ερωτευμένος με την ίδια την ιστορία των ρολογιών, τον πολιτισμικό και πολιτιστικό τους αντίκτυπο, ακόμα και με την αισθητική των ρολογιών ανά τους αιώνες. Ο ανά χειράς τόμος αποτελεί λοιπόν μια πρώτη απόπειρα να καταγραφεί η γενική ιστορία της μέτρησης του χρόνου. Όπως παραδέχεται, πρόκειται για ένα τρίπτυχο: μελέτη σε επίπεδο πολιτισμικής ιστορίας. Γιατί το ρολόι εφευρέθηκε στην Ευρώπη; Σε επίπεδο ιστορίας της επιστήμης και της τεχνολογίας; Πώς φτάσαμε από τους στοιχειώδεις μηχανισμούς που μετρούσαν τον χρόνο κατά προσέγγιση σε όργανα υψηλής ακριβείας; Και, τέλος, σε επίπεδο κοινωνικής και οικονομικής ιστορίας; Ποιος κατασκεύασε αυτά τα όργανα και πώς, ποιος τα χρησιμοποίησε και γιατί; Το αποτέλεσμα είναι ένα απολαυστικό, χορταστικό ανάγνωσμα που σε βάζει συνεχώς σε σκέψεις, εκπλήσσοντάς σε κάθε τόσο. Από τη θρησκεία ο συγγραφέας περνά στη λογογραφία, από τα μαθηματικά στη μηχανική, από την αστρονομία στη ναυσιπλοΐα, ενώ ταξιδεύει τον αναγνώστη από τις αιχμές της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας στα αστεροσκοπεία της αναγεννησιακής Ευρώπης, και από εκεί στη Μανίλα, στη Γενεύη, στη Μασαχουσέτη ή τις «άθλιες φάμπρικές κατασκευές ρολογιών της Νοτιοανατολικής Ασίας». Όπως σημειώνει χαρακτηριστικά ο Λάντες, «γίνεται αντιληπτό, φαντάζομαι, ότι μια τέτοια οδύσσεια ήταν πνευματικά ερεθιστική, σχεδόν σε βαθμό μέθης». Πράγματι: το ίδιο ακριβώς θα λέγαμε ότι ισχύει και για τον αναγνώστη αυτού του εξαιρετικού έργου.